

HOCAMIZ KANSU'NUN ANISINA

25 Haziran 1946 Salı tarihli *Ulus* gazetesinde "Yankılar" başlığı altında yazılan bir yazıda bir yazar, kendi kütüphanesindeki eski "İç-tihat" koleksiyonunun eski sayıları arasında, bu derginin 20 yıl evvel basılmış bir sayısında görmüş olduğu, Ankara'nın Bâlâ ilçesinden gönderilmiş bir mektuptan söz etmektedir. Yazar, mektup sahibinin bu mektubunda o gün için bir rüya gördüğünü ve bu şahsın taşkın bir heyecan ile mefkûresinin Anadolu'nun göbeğinde büyük bir Darülfünun'un¹ açıldığını görmek, oradan bütün yurda bilgi ışığının yayılması saadetine ermek olduğunu ifade ettiğini nakletmektedir. Yazar, mektup sahibinin bu rüyasının, Ankaranın Bâlâ ilçesinden hiç de uzak olmayan Ankara'da, 1946 larda gerçekleştiğini ve 20 yıl evvelinin Bâlâ ilçesinin genç hükümet tabibinin de 1946'larda Anadolu'daki üniversitenin ilk rektörü olarak seçilmiş olduğunu bildirmektedir. İşte bu genç hükümet tabibi merhum, aziz hocamız Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu'dan başkası değildi.

Doktor General Aziz Emin Paşa'nın oğlu olarak 1903 de Edirne'de doğmuş olan hocamız Kansu, İstanbul tıp fakültesinden mezun olmuş ve sonra "Paris Antropoloji Yüksek okulu"ndan diploma almıştır. Zamanının en ünlü Fransız Biyolog-Antropolog'u olan, George Papillault'nın öğrencisi olmaktan büyük gurur duyduğunu sık sık tekrarlayan hocamızın çalışma ve araştırmalarında seçtiği konuların, farklı toplumlar veya gruplar üzerinde olmak şartıyla, hocasının ilk defa denediği çalışmaların benzeri konular olduğu görülür.

İstanbul Üniversitesi'nde sırasıyla asistanlık, müdderris muaviniği (doçentlik), üniversite profesörlüğü mertebelerini aldıktan sonra, Dil ve Tarih Coğrafya'da Ordinaryüs Profesörlüğü almış olan merhum hocamız, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü Müdürlüğünü, Türk Tarih Kurumu üyeliğini (ve sonra Türk Tarih Kurumu Başkanlığını) yapmış, Uluslararası Antropoloji ve Etnoloji Daimi Konseyinin kurucularından biri ve uluslararası prehistorya kurumlarında Türkiye temsilcisi olmuştur.

¹ Bugünkü üniversitenin eski adı.

33-34 yaş gibi çok genç bir yaşta Profesörlük payesi almış olan hocamız Kansu'nun bilimsel araştırmaları ülkemiz içinde ve dışında bilim edebiyatına geçmiştir. Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu'nun Türk fizik antropolojisi alanında yapmış olduğu orijinal araştırmalarını Türkiye prehistoryası alanındaki orijinal araştırmaları izlemiştir. Türkiye prehistoryasında bazı buluşları "Encyclopedia Britannica" ya geçmiştir.

1942-1944 yılına kadar Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dekanlığı, 1946-1948 yılları arasında Ankara da Üniversitesi Rektörlüğünü yapmış olan merhum hocamız, tüm çalışmalarıyla, antropoloji bilimleri alanının fizik ve prehistorik antropoloji alanlarında uluslararası değerinde çok değerli bir yer yapmış mutlu bir Türk antropoloğu idi.

Kansu hocanın tüm araştırmalarının, düşünce ve ülküsünü yansıtan bir çok konuşmalarının temelinde, "*Anadolu gerçeklerini ara-
mak, bulmak ve Anadolu sevgisi*" yatar. Nitekim, kendisinin 30 Temmuz-4 Ağustos 1935 tarihinde "Antropoloji ve Etnoloji Bilimleri I. Milletlerarası Kongresi"nde verdiği ilk tebliğlerden biri, "Anadolu Kraniolojisi" adlı bir incelemesi olmuştur.

Hocamız Kansu, 1942'lerde ise "milli bilim ve teknoloji, laboratuvarlar, üniversiteler, muzeumlar, evvela milli topraklar üzerinde bir taraftan tin'e, diğer taraftan tabiat'a hakim olmak ve böylelikle milli bünyenin gelişmesinde önemli ödevleri başarmak zorundadırlar. Bilim de bir çabanın eseridir; milli bilim, milli kültür ve değerlerin yaratılmasında en büyük etmenlerden biridir. Memleketin imarı, memleketin tabiat hazinelerinin, insanlık erk'i² ve olanaklarının, tarihinin, dilinin incelenmesi, memlekete bir kök salma ve yurtçu bilim ereğiyle beraber yürür" biçimindeki ifadesi ile, bilimin, milli bilim gerçeklerinin tesbit edilmesini, sosyal ve ulusal hayatın var olmasının ve devamının sebepleri arasında gördüğünü işaret etmektedir. Hocamız Kansu'ya göre, "ulusal hayatın var olmasına ve devamına temel olan etmenleri ulusal birlik adına korumak için, bugüne kadar gösterilmiş olan kutsal dayanışma ve savaşın dayanaklarından biri de "milli bilim gerçeklerinin tespiti"dir.

Merhum hocamızın, dekan, rektör ve hoca olarak yapmış olduğu bütün konuşmalarında, böylece, bütün idari ve bilimsel hayatı bo-

2 Ord.Prof.Dr. Şevket Aziz Kansu, 40 yıl evvel, bugünün kullanılan Türkçe sözcüklerini kullanıyordu: erk, güç, muktedir olma karşılığı kullanmıştır.

yunca Türk gençliğine, milli birliğimizin ve milli hüviyetimizin korunmasında milli bilimin yerini ve önemini daima vurgulamış olduğu görülmektedir. Ona göre, "Türk milletine ve vatanına lâyık Türk" demek, milli felsefemizin, Türk dünya ve tarih görüşünün, Türk iradesinin, Türk medeniyetinin, Türk kültürünün canlı ve güçlü realitelerine, ülkelerine dört elle sarılmak, onları yaşamak ve büyük Türk millet yapısı için faydalı ve gerçek bir vatan çocuğu olmaya savaştırmaktır; bu ebedi milli kıymetleri muhafaza ve müdafaa etmektir"³.

Hocamız Kansu, bir konuşmasında Türk gençliğinin bu mefkûreye sahip olmasında en etkin kurumlardan birinin üniversiteler olduğunu vurgulayarak üniversitelerin yerini ve önemini de şöyle açıklar: "zamanımızda üniversiteleri lâtin şairlerinin" 'vatan' ifade için kullandıkları ve 'besleyici ana' manasına gelen "*alma mater*" veya "*alma parens*" diye anmak âdet olmuştur. Gerçekten üniversiteler, insandaki öğrenme ve öğretmek ihtiyacının en geniş ve insanca anlamda tatmin edildiği çevrelerdir. Üniversitede öğretim ve araştırma birbirinden ayrılmaz şeylerdir ve bir üniversite profesörünün, bir insan ve âlim olduğu kadar şahsiyeti ve direkt etkisi de, gençliğin formasyonunda en önemli faktörlerden biridir"⁴.

Bilim hayatında öğrencilerine daima, vatan, millet ve insanlık için, temiz ve gerçek ülküler için çalışma heyecanını aşılayan kıymetli merhum hocamız, Türk gençlerinin dünya ölçüsünde bilim adamı olmalarını, insanlık tarihine yeni, iyi ve güzel değerler kazandırmalarını istemiş ve bu isteğinde mürvet görmüş bir hocadır. Bugün ülkemizde bir çok bilim kurumlarında ülke eğitimini ve bilimini yapanlar arasında Kansu hocadan yetişmiş ünlü bilim adamlarımız az değildir.

Ord. Prof. Şevket Aziz Kansu, Antropoloji çalışmaları ve araştırmalarında büyük Ata'dan büyük ölçüde taktir, teşvik ve destek görmüştür.⁵ Prof. Kansu, İstanbul'da yapılmış olan ilk Türk Tarih Kongresi'ndeki çalışmalarıyla, Atatürk'ün ilk defa dikkatini çekmiş, ve birçok defalar büyük Ata'nın huzurunda bilimsel toplantılara katılmıştır. Büyük Ata'nın Prof. Kansu'ya ilgi ve desteği, Ata'nın em-

3 Şevket Aziz Kansu'nun rektör olarak Ankara Üniversitesi ders yılını açış nutku (1946-1947); 1955'de (19-24 Eylül) Uluslararası Üniversite kurumu II. genel konferansı.

4 Ş.A.Kansu, "Milliyetçiliğimiz ve Türk Gençliği" D.T.C.F. Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 1944.

5 Ş.A.Kansu, Türk Antropoloji Enstitüsü Tarihçesi, İstanbul, 1940.

riyle Antropoloji Enstitüsünün Ankara'da Evkaf apartmanındaki D. T. C. Fakültesinin bir katına taşınmasıyla ve Ata'mızın bu laboratuvara sık sık gelerek Kansu hocamızın çalışmalarını izlemesiyle devam etmiştir. Şahsen benim de üniversite öğrencisi iken şahit olmuş olduğum bu ziyaretler, hocamız Kansu'ya ve biz öğrencilerine çalışmalarımızda çok çok farklı, tarifî mümkün olmayan, ulvî bir heyecan ve şevk verirdi.

Ankara'da Evkaf apartmanında duvarları insan kurukafaları ve iskeletleriyle dolu olan Antropoloji Laboratuvarında hocamızın biz öğrencilerine vermiş olduğu bir köşede geçirdiğimiz dört yıllık öğrencilik yıllarını hatırlıyorum. Hocamızın çok genç yaşıyla tezat oluşturan bastonu ile ve ağır adımlarla, biraz da bilgisinden ve kendinden emin olmanın, alanında çok beğenilmenin verdiği bir gururla yürüyüşü, biz öğrencileri için onun kolay kolay unutulmayacak imajlarından biridir. Hocamızın bir başka yönü de bazıları kendinden de çok yaşlı olan (kendisi 33-34 yaşlarında idi) öğrencilerine bilimde tecrübe, sevgi ve araştırmacılık ruhunu aşlamaya çalışması; öğrencilerin her yaptığı en küçük gayret ve çalışmaları, onlarca yapılmış büyük keşifler gibi görüp alkışlaması; böylece, öğrencilerine bilimsel gerçekleri araştırmanın gereği ve yüceliğini duyurmaya çalışması idi.

Sevket Aziz Kansu hocamız, bilim ve gerçeği araştırma yoluna girmiş olanları yetiştiren, koruyan, gerçek büyük öğretmenlerin mezziyetlerine sahip bir bilgin idi.

Merhum Aziz hocamızın aramızdan ayrılışı ile, yalnız ülkemiz değil, bilim dünyası da insanbilimleri alanında büyük ve dinamik bir şahsiyeti, bir bilgini, yeri doldurulması zor bir hocayı, bir dostu kaybetmiş oldu. Onu şahsen ya da eserleri (yazıları ve buluşları) ve araştırmaları ile tanıyanlar için tek teselli, adının, kurucusu olduğu Türk antropolojisinin ve eserlerinin kuşaklar boyunca yaşayacak değerinde olması ve yetiştirdiği öğrencilerinin onu yaşatacak olmasıdır.

Aziz hocamız, Ord. Prof. Dr. Sevket Aziz Kansu'nun çalışkan, milliyetperver, aziz ruhu, biz öğrencilerinde bizimle beraber yaşayacaktır. Nur içinde müsterih uyuyunuz aziz hocamız.

İlk öğrencilerinden

Ankara 19.12.1983

Prof. Dr. Nermin ERDENTUĞ